

Tərəqqi və inkişafın möhtəşəm 20 ili

Prezident İlham Əliyev ölkəyə rəhbərlik etdiyi 20 il ərzində respublikamız müqayisəyəgəlməz uğurlu bir yol keçib. Bu, Azərbaycan liderinin dövlət idarəçilik fəlsəfəsində xüsusi yer tutan bütün sahələrin inkişafına kompleks yanaşmaq, davamlı islahatlar həyata keçirməklə tərəqqiyə nail olmaq kimi prinsiplərin gerçəkləşdirilməsi ilə reallaşmış.

Dövlətimizin başçısı prezidentlik fəaliyyətinə başlayandan sonra Azərbaycan xalqına müraciətində də bu istiqamətdə icra ediləcək genişmiqyaslı tədbirlərin anonsunu diqqətə çatdırdı, qısa müddətdə imzalanan dövlət proqramları, fərman və sərəncamlarla yeni iqtisadi quruculuq prosesinə start verdi. Reallaşdırılan məqsədyönlü layihələr nəticəsində qısa zamanda sürətli iqtisadi inkişaf, dövlətin maliyyə imkanlarının genişlənməsi, makroiqtisadi sabitliyin qorunub saxlanması, iqtisadiyyatın neft-qaz amilindən asılılığının əhəmiyyətli dərəcədə azaldılması, iqtisadi şəxələndirmə siyasətinin uğurla həyata keçirilməsi, regionların sürətli sosial-iqtisadi inkişafı təmin olundu, Azərbaycan geniş investisiya imkanlarına malik donor ölkəyə çevrildi.

Prezident İlham Əliyev sadalanan məsələlərin həlli zamanı "güclü iqtisadiyyat-güclü dövlət" prinsipinə əsaslanıb. Bunun üçün, ilk növbədə, iqtisadi strategiyaların imkanlarından maksimum yararlanmaq məqsədilə respublikamızın inkişaf prioritetlərini müəyyənləşdirən "Azərbaycan Respublikasında sosial-iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi tədbirləri haqqında" fərmanın, davamlı və tarazlı inkişafın gerçəkləşməsinə yönələn "Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı üzrə Dövlət Proqramı"nın (2004–2008-ci illər) tələblərini əsas istiqamətlər kimi öndə çəkib.

Prezident İlham Əliyev neft gəlirlərinin artdığı bir vaxtda makroiqtisadi sabitlik üçün müəyyən təhlükələrin, o cümlədən, inflyasiya potensialının yaranma biləcəyini nəzərə alaraq, "Azərbaycan

zamanda, qeyri-neft sektorunun inkişafına yönəldilməsinə nail oldu.

Prezident İlham Əliyevin "Azərbaycan Respublikasında sosial-iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi tədbirləri haqqında" 2003-cü il 24 noyabr tarixli fərmanı isə ölkədə iqtisadi potensialın hərəkətə gətirilməsində önəmli rol oynadı. Belə ki, adıçəkilən sənədin imzalanması ilə ölkədə qeyri-neft sektorunun inkişaf etdirilməsi, bu sahəyə investisiyaların cəlb olunması, yeni emal müəssisələrinin yaradılması, ixracın stimullaşdırılması və alternativ enerji mənbələrindən istifadənin gerçəkləşdirilməsi prioritet vəzifələr kimi öndə çıxdı.

Bu dövrdə qeyd edilən istiqamətlərdə həyata keçirilən islahatlar nəticəsində Azərbaycan Dünya Bankının qiymətləndirmələrinə görə, yuxarı orta gəlirli ölkələr qrupuna daxil oldu. Son 20 il ərzində ümumi daxili məhsul (ÜDM) 6,2 milyard dollardan 78,7 milyard dollara çatdı, ÜDM-in real həcmi 4 dəfə artdı.

Adambaşına ÜDM 769 dollardan 7 min 798 dollara yüksəldi. Qeyri-neft-qaz ÜDM-i 4,1 milyard dollardan 41,1 milyard dollarına çatdı. Ölkənin xarici ticarət dövriyyəsi 3,8 milyard dollardan 52,7 milyard dollara yüksəldi. İxracın həcmi 2,2 milyard dollardan 38,1 milyard dollara, qeyri-neft ixracı isə 0,26 milyard dollardan 3,05 milyard dollara qalxdı. 20 il ərzində kənd təsərrüfatı 2,2 dəfə, nəqliyyat sektoru 4,9 dəfə, turizm və ictimai iaşə 18,9 dəfə, informasiya və rabitə sahəsi isə 23 dəfə artdı.

Ölkənin strateji valyuta ehtiyatları 1,4 milyard dollardan 58,5 milyard dollara

iqtisadiyyatlarına qoyulan investisiyaların ümumi həcmi isə 28,3 milyard dollara yüksəlib.

İnvestisiya qoyuluşunun davamlı olmasını şərtləndirən məqamlar sırasında ölkəmizdə yaradılan sabitlik, əmin-amanlıq, xalq-iqtidar birliyi, milli həmrəylik kimi amillər önəmli rol oynayıb. Xarici sərmayədarların respublikamıza genişhəcmli investisiya qoymağa marağı da daha çox bundan irəli gəlib.

Son 20 il ərzində sənayedə məhsul istehsalının həcmi 4 milyard manatdan 86,4 milyard manata çatıb. Sənaye məhsulunun ümumi həcmində özəl sektorun payı isə 2002-ci ildə 54,9 faiz olduğu halda, 2022-ci ildə 87,6 faiz təşkil edib. Bundan başqa, 2002-2022-ci illərdə ölkənin qeyri-neft-qaz sənayesində istehsalın həcmi 1,6 milyard manatdan 17,7 milyard manata çatıb.

Sənayenin inkişafına müsbət təsir göstərən əhəmiyyətli mexanizmlərdən biri dövlət başçısının təşəbbüsü ilə sənaye zonalarının – sənaye parkları və məhəllələrinin yaradılmasıdır. Ölkədə hazırda 7 sənaye parkı – Sumqayıt Kimya, Balaxanı, Mingəçevir, Qaradağ, Pirallahı, Ağdam və Cəbrayıl rayonunda "Araz Vadisi İqtisadi Zonası" sənaye parkları, 5 sənaye məhəlləsi – Neftçala, Masallı, Hacıqabul, Sabirabad və Şərur sənaye məhəllələri fəaliyyət göstərir.

Sənaye zonalarında ötən müddət ərzində, ümumilikdə, 10,23 milyard manatlıq məhsul istehsal edilib və onun 3,35 milyard manatlıq hissəsi ixrac olunub. Cari ilin birinci yarısında isə bu müəssisələrin satdığı, 1,4 milyard manat dəyərində məhsulun 33,2 faizi, yəni 470,6 milyon manatlıq ixrac edilib. Ümumiyyətlə, 2023-cü ilin ilk yarısında sənaye zonalarının qeyri-neft sektorunda xüsusi çəkisi 16,5 faiz, qeyri-neft sənaye məhsullarının ixracında isə 20,7 faiz (470,6 milyon manat) olub.

Yanvar–sentyabr aylarında sənaye

Respublikasında antiinflyasiya tədbirlərinin gücləndirilməsi haqqında" 2005-ci il 31 may tarixli fərman imzalayıb. Milli iqtisadiyyatımızın neft bumu mərhələsinə hazırlığını reallaşdıran bu sənəddə dövlət büdcəsi xərclərinə nəzarətin gücləndirilməsi, neft ixracından əldə ediləcək vəsaitlərin səmərəli idarəsi və istifadəsi ilə bağlı məsələlər öz əksini tapıb.

Bu məqamda xatırladığ ki, dövlət başçısının respublikaya rəhbərliyinin ilk illərində neft gəlirlərinin prioritet istiqamətlər üzrə səmərəli istifadə edilməsi zərurəti yaranmışdı. Elə buna görə də Prezident İlham Əliyev 2004-cü ildə "Neft və qaz gəlirlərinin idarə olunması üzrə uzunmüddətli strategiya"nı (2005-2025) təsdiq etməklə bu narahatlığı aradan qaldırdı, adıçəkilən sahədə gəlirlərin kəskin artması şəraitində makroiqtisadi sabitliyin qorunmasına, gəlirlərin bir hissəsinin gələcək nəsillər üçün saxlanması, onlardan əhalinin rifahının yüksəldilməsi üçün səmərəli istifadə edilməsinə, eyni

yüksəldi. 2002-ci il ilə müqayisədə ötən il yoxsulluq səviyyəsi 46,7 faizdən 5,5 faizə endi.

Azərbaycanda yaradılan əlverişli biznes və investisiya mühiti, respublikamızın beynəlxalq aləmdə etibarlı tərəfdaş kimi tanınması, regionda əlverişli mövqeyə malik mühüm tranzit mərkəzi olması, insan kapitalının inkişafı da ölkəmizin investisiya qoyuluşu baxımından cəlbediciliyini artırdı. Eyni zamanda, Azərbaycan beynəlxalq müqavilələrdən irəli gələn öhdəliklərini tam şəkildə və vaxtında yerinə yetirdi. Ölkəmizin təşəbbüskarı olduğu transmilli layihələr Avropanın enerji təhlükəsizliyinin gerçəkləşməsində mühüm rol oynadı. Bütün bunlar iqtisadiyyata davamlı investisiya qoyuluşunu şərtləndirdi.

Beləliklə, dövlət başçısı İlham Əliyevin prezidentliyi müddətində qeyri-neft-qaz sahələrinə yönəldilən investisiyalar 7,2 dəfə artıb. Başqa sözlə, bu dövrdə Azərbaycanın qeyri-neft-qaz sektoruna 200 milyard dollar həcmində sərmayə yatırılıb. Respublikamızdan digər ölkələrin

ye zonalarının müəssisələrində məhsul istehsalının dəyəri ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 7 faiz artaraq 2,3 milyard manata çatıb. Bunun da 31,2 faizi 50-dən artıq xarici ölkəyə satılıb.

Son 20 il ərzində ölkəmizdə əhalinin fasiləsiz elektrik enerjisi ilə təminatı, eləcə də, bu sahə üzrə müasir infrastruktur quruculuğu siyasəti uğurla davam edib. Nəticədə 34 elektrik stansiyası inşa olunub və həmin stansiyaların generasiya gücü, təqribən, 3400 meqavatla çatıb.

Azərbaycanın hazırda ümumi generasiya gücü 7200 meqavatdır, onun 3400 meqavati son 20 ildə yaradılıb. Bu göstəricilər isə deməyə əsas verir ki, artıq ölkənin həm elektrik enerjisinə olan daxili tələbatı tam olaraq yerli istehsal hesabına ödənilib, həm də müəyyən həcmdə ixrac üçün potensial reallaşdırılıb. Beləliklə, həyata keçirilən məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində elektrik enerjisində idxal çətinliyi aradan qaldırılıb, enerji sisteminin təhlükəsizliyi təmin edilmişdir. Eyni zaman-

da, mövcud stansiyalar modernləşdirilib, dünya standartlarına cavab verən müasir qurğular və avadanlıqla təchiz olunub. Nəticədə stansiyaların faydalı iş əmsalı artıb.

Azad edilmiş torpaqlarda da bərpa-yenidənqurma işlərinə, ilk növbədə, elektroenergetika sahəsindəndən başlanılıb və artıq 10-dan çox yarımstansiya, təqribən, bir o qədər də su elektrik stansiyası istifadəyə verilib. Ümumiyyətlə, Şərqi Zəngəzur bölgəsində 50 meqavatdan çox generasiya gücü yaradılıb və bu rəqəmin ilin sonuna qədər 200 meqavata çatdırılacağı planlaşdırılıb.

Hazırda sürətlə modernləşməkdə olan elektroenergetika sahəsi üzrə müasir infrastrukturun yaradılması, yeni texnologiyaların tətbiqi, enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsi istiqamətində tədbirlər davam etdirilib, Azərbaycan regionda elektrik enerjisi ixrac edən aparıcı dövlətə çevrilib.

Son 20 il ərzində ölkəmizdə həyata keçirilən sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasının prioritet istiqamətlərindən biri də yol infrastrukturunun müasir standartlara cavab verən səviyyədə yenidən qurulması olub. Bu mühüm vəzifənin uğurla icrası məqsədilə dövlət büdcəsindən hər il böyük həcmdə vəsaitlər ayrılıb. Həmin məbləğ hesabına respublikamızda dünya standartlarına cavab verən yüksək keyfiyyətli avtomobil yolları salınıb. Təkcə paytaxtımızda 2 min kilometrədən çox yol çəkilib, yenidən qurulub və təmir edilmişdir. Bu dövrdə Bakı şəhərində 83 yol ötürücüsü, 99 yeraltı və yerüstü piyada keçidi inşa olunub.

Azərbaycanın şəhər və kəndlərində də yol infrastrukturunun yenidən qurulması diqqətdə saxlanılıb. 2003-cü ildən indiyə kimi respublikamızda 6,2 milyon nəfər əhali yaşayan, 2 min 210 yaşayış məntəqəsini birləşdirən kəndlərarası 5 min 100 kilometr uzunluğunda avtomobil yolu tikilib, yenidən qurulub və təmir olunub.

Bütövlükdə, 20 il ərzində ölkədə 21

min kilometrə yaxın avtomobil yolu, prospekt və küçədə yol infrastrukturuna bağlı çoxsaylı layihələr reallaşdırılıb. Bu dövrdə 499 körpü və yol ötürücüsü, 114 yeraltı və yerüstü piyada keçidi inşa edilmişdir. Respublikada birinci texniki dərəcəli avtomobil yolunun uzunluğu 2003-cü ildəki 115 kilometrədən 1025 kilometrə çatdırılıb.

Sonda ölkəmiz üçün tələpəyən bir hadisəyə də nəzər salmaq istərdik. Vətən müharibəsində əldə edilən tarixi zəfərdən sonra Azərbaycana qovuşan Qarabağımızın bərpası, dirçəldilməsi yolunda 3 il ərzində Prezident İlham Əliyevin tapşırıq, göstəriş və tövsiyələri ilə mühüm addımlar atılıb. Dövlətimizin başçısının imzaladığı müvafiq fərmanla işğaldan azad edilmiş ərazilərdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəlikləri açılıb. Düşməndən təmizlənən yaşayış sahələri üzrə Strateji Fəaliyyət Planı hazırlanıb və vahid konsepsiya əsasında bütün ərazilərin və şəhərlərin bərpasına başlanılıb. Bütün bunlarla bərabər, bu ərazilərdə torpaq islahatının aparılması üçün yeni mexanizmlər və meyarlar öyrənilib, torpaqların su ehtiyatlarından səmərəli istifadə məsələləri araşdırılıb, həmçinin ölkə rəhbərinin tapşırığı ilə yaşayış məntəqələrimizin "ağıllı şəhər", "ağıllı kənd" konsepsiyası əsasında qurulması istiqamətində mühüm layihələr gerçəkləşdirilib, keçmiş köçkün əhalinin öz dəbə-baba yurdlarına qayıdışına başlanılıb.

Yuxarıda qeyd edilənlər bir daha onu göstərir ki, son 20 il ərzində ölkəmiz uğurla inkişaf edib, bütün istiqamətlər üzrə qarşıya qoyulan vəzifələr yüksək səviyyədə həyata keçirilib. Sosial, hərbi sahələrdə, eləcə də Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə reallaşdırılan genişmiqyaslı bərpa-quruculuq layihələrinin reallaşdırılmasında isə iqtisadi potensial mühüm rol oynayıb.